

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

стикається з низкою проблем, пов'язаних із різницею у правозастосуванні, взаємодією з правом ЄС та сучасними політичними ініціативами. Подолання цих проблем потребує зміцнення координації міжнародних, європейських та національних стандартів з урахуванням практики застосування і забезпечення гарантій прав людини.

Література

1. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 19.01.2026).

2. European Union Agency for Asylum. Asylum Report 2024: Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 214 p. URL: <https://euaa.europa.eu/asylum-report-2024> (дата звернення: 19.01.2026).

3. UNHCR. Global Trends: Forced Displacement in 2023. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees, 2024. 52 p. URL: <https://www.unhcr.org/global-trends> (дата звернення: 19.01.2026).

Черних Євген

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права

Маріупольський державний університет

ДО ОБГРУНТУВАННЯ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

Як відомо, гідність є одним з засадничих концептів індивідуальних прав, які є стрижнем сучасного конституціоналізму та правової культури цивілізованого людства. Не випадково цей концепт став визначником одного із варіантів змістового розуміння принципу верховенства права, який знайшов поширення в Європі, зокрема, в Німеччині, як стислої версії людських прав, в центрі яких знаходиться гідність людини, що проголошується найвищою цінністю конституційного ладу, а її захист – керівним принципом діяльності держави.

Разом із широкою визнаністю концепт людської гідності є не простим об'єктом у філософії права, тож не вкладається в одну теорію. Принаймні, можна виокремити чотири теорії його обґрунтування, похідні наслідки яких мають розбіжності у зв'язку з чим привертають увагу науковців.

Мета: схарактеризувати чотири теорії обґрунтування гідності, навести критику їх базових ідей та наслідків, висвітлити конфлікт між теоріями гідності як «свободи волі», і як «добробуту».

Три теорії гідності із згаданих, можна вважати такими, що походять з морального вчення І. Канта, проте остання четверта, що відстоюється А. Джевиртом, ймовірно стала наслідком специфічної інтерпретації поглядів німецького філософа.

Зауважимо, що особливістю кантіанської етики є протиставлення ціни і гідності. Слід нагадати провідну думку І. Канта, за якої «все має або ціну, або гідність. Все, що має ціну, може бути замінено чимось іншим, його еквівалентом; з іншого боку, все, що стоїть вище за всяку ціну і тому не допускає еквівалента, має гідність» [1, с. 40]. Тож, Кант наполягає на тому, що люди як такі мають певні «безцінні» атрибути, які не мають грошового чи майнового еквіваленту, наприклад, свободу волі тощо. І тому поняття гідності традиційно сприймалося як продовження ідеї наявності природних людських прав.

Перша теорія гідності витікає із ідеї «цінності замість ціни». На думку І. Канта, існує внутрішня невідчужувана незамінювана цінність, яка притаманна кожній людині в силу її моральної спроможності [2, с. 24]. З морального боку ця концепція, здається, виглядає досить впевнено, але вона є непрактичною в аспекті права. Як зазначають критики, якщо, наприклад, йдеться про запобігання нещасних випадків, особливо незначних, витрати на запобігання яких будуть більшими, ніж вони того варті, має бути певна договірною цінність для людського життя [3, с. 19]. Як от у питанні, чи варто фінансувати закупівлю дороговартісного медичного обладнання, якщо воно може спасти невелику кількість життів. Щоб дати відповідь, потрібно мати можливість визначити цінність життя людей. Як зазначають О. Мелкевік та Б. Мелкевік, теорія «цінності замість ціни» не дозволяє нам цього зробити, і, відповідно, вона є занадто філософською теорією, щоб законодавці чи юристи могли використовувати її у своїй повсякденній практиці [4, с. 89].

Друга теорія походить з ідеї честі. За словами І. Канта, людина честі ставить свою незалежність і самооцінку вищими за будь-яку ціну, так що вони не можуть бути відчужені заради будь-яких матеріальних інтересів [5, с. 123]. Як бачимо, ця теорія ґрунтується на моральній чесноті. Але її важко висувати за зразок до всіх: ті, хто перебуває в злиднях, можуть поставити матеріальні вигоди вище за свою честь, наприклад, погоджуючись на принизливі умови праці, що можна спостерігати в правовому житті ринкових суспільств. Моральні ідеали, як відомо, не завжди справляються із роллю практичних інструментів в праві. Найбільш цікавими є наступні дві теорії, які конкурують між собою.

Третя теорія походить з принципу свободи волі і ідейно зв'язана із категоричним імперативом І. Канта: люди володіють гідністю, заснованою на їхній здатності до свободи волі, і тому їх слід розглядати як самоціль, а не як засіб. Передумовою свободи волі є автономія, яка, на думку філософа, є властивістю волі бути законом для себе. Іншими словами, тут гідність розуміється в значенні здатності до самовизначення (автономії). З таких посилок

постає ідея особистості, що діє раціонально і морально, бо І. Кант вважав, що раціональність людини має привести її до підкорення вимог моралі. Важливим витоком з такої ідеальної моделі людини є теза, що кожна особа має діяти як законодавець для себе. Проте ідеалізованість теорії є її вразливим моментом, бо їй доводиться часто капітулювати перед реальністю, якій не бракує прикладів моральних вад людей.

Важливо також зазначити, що з цієї концепції витікає ідея базових негативних обов'язків людини таких, як не вбий, не вкради тощо, на протиположність позитивним обов'язкам, які транслює наступна теорія добробуту. Ідейно теорія свободи волі збігається з політичною теорією лібералізму з пріоритетом індивідуальних прав над публічними і обмеженою роллю держави, тому що свобода волі є здатністю до самовизначення, автономії, і це означає, що люди, переслідуючи власні цілі і цінності, мають право діяти без втручання і примусу.

Четверта теорія походить з ідеї добробуту і є найбільш поширеною серед політиків, та викликає більшість дискусій щодо гідності та прав людини. Як і попередня теорія, вона витікає з свободи людини, права яких походять з їх гідності, як осіб, що мають здатність до самовизначення (автономності). Проте ця теорія відрізняється від попередньої тим, що зосереджена на позитивних обов'язках людини і держави щодо добробуту всіх інших. Виходячи із визнання та поваги до гідності інших, ця теорія передбачає обов'язок допомагати їм. На думку критиків, зокрема, О. Мелкевіка та Б. Мелкевіка, еквівалентність між повагою і обов'язком становить юридичну небезпеку [4, с.190]. Дійсно, добре відомо, що перетворювати моральний обов'язок в юридичний в багатьох випадках не доцільно. Перемога цієї теорії відсуває концепцію свободи волі в праві на другий план, а її застосування в законотворчості може мати і практичні наслідки, оскільки є способом узаконення таких позитивних обов'язків, які б без цього не мали шансів на юридичну легітимацію.

Як бачиться, кожна з чотирьох теорій має певні недоліки, але разом вони є взаємодоповнюючими.

Література

1. Immanuel Kant, *Grounding for the Metaphysic of Morals*, trans. James W. Elligton Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1993.
2. Jeremy Waldron, *Dignity, Ranks, and Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
3. David Friedman, *Law's Order*. Princeton: Princeton University Press, 2000.
4. Мелкевік О., Мелкевік Б. Дві концепції гідності: про занепад свободи волі у праві. *Філософія права і загальна теорія права*. №1. 2022. С.181-199.
5. Anderson, Elizabeth. "Emotions in Kant's Later Moral Philosophy: Honor and the Phenomenology of Moral Value." In *Kant's Ethics of Virtue*, edited by Monika Betzler, 123–46. New York: de Gruyter, 2008.